

KRONIKA

Chronicle of Events

*Sonja Ana Hoyer, Piran***POROČILO O DELU SLOVENSKEGA
UMETNOSTNOZGODOVINSKEGA DRUŠTVA****od občnega zbora v Moravskih Toplicah 25. septembra 1997
do občnega zbora 14. oktobra 1999 v Črni na Koroškem**

V tem dvoletnem mandatnem obdobju smo izvedli akcije, ki so bile sprejete v programu na zadnjem občnem zboru v Moravskih Toplicah. Med njimi naj najprej omenim spremembe in pripravo za objavo teksta novega Statuta društva in Pravilnika o podelitvi nagrade in priznanj Izidorja Cankarja. Oba dokumenta sta bila po vzoru prvega statuta društva iz leta 1921 z vnesenimi spremembami objavljena v Zborniku za umetnostno zgodovino št. 34, letnik 1998.

Na občnem zboru v Moravskih Toplicah smo sprejeli apel o problematiki Federalnega zbirnega centra, ki smo ga pripravili skupaj s Slovenskim muzejskim društvom, Slovenskim konservatorskim društvom, Društvom slovenskih likovnih kritikov in Slovenskim odborom AICE in ga poslali Vladi republike Slovenije, Državnemu zboru, Ministrstvu za kulturo R. Slovenije in slovenski javnosti; objavljen je bil v dnevnem časopisju: v Dnevniku 28. oktobra 1997 in v Večeru, v nekoliko spremenjeni obliki pa tudi v Delu.

Naslednja realizirana naloga, povezana z občnim zborom v Moravskih Toplicah oziroma posvetovanjem z naslovom Arhitekt Jože Plečnik v

Prekmurju, je bilo zbiranje in ureditev ter objava predavanj oz. gradiva tega posvetovanja v drugem zvezku Knjižnice Suzd v letu 1998. Poleg predavanj Janeza Balažica o kulturnozgodovinskem orisu časa, Friedricha Achleitnerja o mestu bogojanske cerkve v cerkvenem stavbarstvu med obema vojnama, dr. Damjana Prelovška o ikonografskem in oblikovnem pomenu bogojanske cerkve, dr. Petra Krečiča o arhitektu J. Plečniku v luči zbirk Arhitekturnega muzeja, dr. Jožeta Smeja o Plečniku in prekmurski duhovščini in prispevka podpisane o arhitektu Plečniku konservatorju v Prekmurju je v tej publikaciji izšla tudi bibliografija o Jožetu Plečniku in njegovih delih v Prekmurju, ki jo je pripravil Franc Kuzmič (predavanje dr. Staneta Bernika o poziciji bogojanske cerkve v razvoju slovenske moderne arhitekture je izšlo v zborniku profesorja Šumija).

V drugi polovici leta 1998 smo začeli priprave za prvo podelitev nagrade in priznanj Izidorja Cankarja. Že v avgustu 1998 so stekli prvi pogovori s kiparjem Dragom Tršarjem o oblikovanju plakete in z oblikovalko Nevo Štembergar za oblikovanje in tisk listine o podelitvi, oblikovanju map in vabil. Potem ko smo ob koncu leta 1998

imenovali strokovno komisijo (predsednik dr. Sergej Vrišer, člani Anka Aškerc, dr. Marjeta Ciglencečki, dr. Tomaž Brejc, dr. Ana Lavrič) za izbor nagrajencev, smo v 21. 1. 1999 objavili razpis v časniku Delu in po Pravilniku podelili prvič to nagrado na rojstni dan Izidorja Cankarja 22. aprila 1999 na priložnostni slovesnosti v Moderni galeriji v Ljubljani. Z odlomki iz njegovega romana *S poti*, ki sta jih brala igralca Jožef Ropoša in Igor Samobor, smo se spomnili utemeljitelja slovenske umetnostne zgodovine in po zaslugi podpredsednice društva Brede Ilich Klančnik v Moderni galeriji tudi odkrili doprsni kip Izidorja Cankarja, avtorja Jakoba Savinška. Prvo nagrado Izidorja Cankarja je prejela prof. dr. Jelisa Špelca Čopič in prvi priznanji Izidorja Cankarja mag. Andreja Žigon in pa muzejska svetovalka Breda Ilich Klančnik.

Ob koncu leta 1998 smo po naših pripombah 23. 7. 1997 in 30. 11. 1997 v fazi priprave spremenjene spomeniškovarstvene zakonodaje še enkrat reagirali na zadevne spremembe Zakona o kulturni dediščini in pripravili Izjavo o spremembah Zakona o varstvu kulturne dediščine, ki je izšla v prilogi Dela dne 24. 12. 1998. V fazi sprejemanja zakona smo sodelovali tudi v anketi časnika Delo, ki jo je pripravila novinarka Dela Jelka Šutej Adamič. Vprašanja te ankete so zadevala reorganizacijo slovenske spomeniškovarstvene službe, ki pa se zdaj že izvaja in čakamo na prednosti njenih organizacijskih in strokovnih novosti.

Ob koncu leta 1998 smo pripravili tiskovno konferenco, na kateri smo

predstavili tri publikacije našega društva, in sicer Zbornik za umetnostno zgodovino št. 33/1997 in Zbornik za umetnostno zgodovino št. 34/1998 ter zvezek Knjižnice Suzd o arhitektu Jožetu Plečniku v Prekmurju.

O udeležbi na generalni skupščini CIHE, Mednarodnem združenju umetnostnih zgodovinarjev v Napoliju, je poročal njen redni član prof. dr. Stane Bernik. Po priporočilih skupščine v Napoliju smo na sestanku Izvršnega odbora Suzd 3. 3. 1998 sprejeli sklep, da bo IO še naprej nacionalni komite, za nadomestnega člana Cihe pa je bila imenovana dr. Sonja Ana Hoyer.

Za udeležbo članov SUZD na 30. kongresu Mednarodnega združenja umetnostnih zgodovinarjev, ki bo od 3.–8. septembra leta 2000 v Londonu, smo zaprosili sredstva v programu dela v letu 2000 – glede na to, da je Izvršni odbor Suzda tudi nacionalni komite Cihe in bi se poleg prof. dr. Staneta Bernika morali vsaj trije člani našega društva udeležiti tega kongresa.

V svet Moderne galerije je Suzd imenoval dr. Tomaža Brejca. Študentska sekcija je organizirala predavanje; predaval je Igor Zabel o vprašanju razmerja med kustosom in umetnikom.

4. maja 1998 smo organizirali Predavanje arhitekta Borisa Podrečce v Informacijskem centru Moderne galerije, ki se ga je udeležilo okoli 100 članov skupaj z arhitekti in študenti.

Na koncu poročila o delu lahko omenimo tudi pripravo posvetovanja o kiparstvu na prostem v Črni na Koroškem (pri čemer so odboru Suzd učinkovito pomagali Marko Košan in delav-

K R O N I K A

ci Koroškega muzeja) ter pripravo programa dela za leto 2000, kjer izstopata dve nalogi, in sicer tisk in priprava tretjega zvezka Knjižnice Suzd z gradivom s posvetovanja v Črni in priprava večjega, mednarodno zastavljenega simpozija z delovnim naslovom »Kaj je prenova spomenika?«. V letu 2000 bi lahko ta simpozij pripravili in ga potem v naslednjem letu izvedli. Nanj bi povabili nekaj znanih mednarodno uveljavljenih teoretikov in praktikov spomeniškega varstva.

Ponovno, kot pred dvema letoma, pa moramo ugotoviti, da nam ni uspelo realizirati nobene ekskurzije. Tudi tokrat smo sicer pripravili in razpisali ekskurzijo, v New York – Washington, v maju 1999, ki pa je žal zaradi premajhnega števila prijav nismo mogli izvesti. Po statutu društva člani dosedanjega IO, skupaj s predsednico in podpredsednico, s tem poročilom zaključujemo štiriletni mandat t. i. »ženskega« vodenja društva (vodilne funkcije v IO smo opravljale le ženske). V tem mandatu je bilo v delo društva uvedenih nekaj novosti organizacijske in vsebinske narave, pa tudi praktične, saj imamo svoj računalnik in prostor v Jakopičevi galeriji (medtem ko sedež ostaja na oddelku), zlasti pa smo izdali dve številki ZUZ-a in Knjižnico Suzd (natisnjena dva njena zvezka), pripravili novi statut in končno tudi mi ustanovili in podelili svojo stanovsko nagrado in priznanja Izidorja Cankarja. S tem so dani temelji za uspešno delo naprej. To dosedanjí IO želi novoustanovljenemu.

Predsednica Suzd: *dr. Sonja Ana Hoyer*

Jakob Savinšek: *Portret Izidorja Cankarja* (1958), patiniran mavec, odlit v bron, Moderna galerija Ljubljana

**PRVA PODELITEV
NAGRADE IN PRIZNANJ
IZIDORJA CANKARJA**

22. aprila 1999 v Moderni galeriji
v Ljubljani

Danes je za slovensko umetnostno zgodovinsko vedo pomemben praznik. Slovensko umetnostno zgodovinsko društvo prvič podeljuje priznanja Izidorja Cankarja. Lahko se vprašamo, zakaj slavimo Izidorja Cankarja šele zdaj, medtem ko so prva taka priznanja namenili izbrancem umetnostnim zgodovinarjem konservatorjem (Steletova priznanja) že pred leti. S tem pa sta pod streho že dve od treh priznanj, poimenovanih po pionirjih naše stroke v moderni dobi.

Zamudo je treba odpraviti, saj je Izidor Cankar kljub nekaterim drugačnim stališčem vendarle prvi med tremi vrstniki, človek, ki je najbolj na široko vplival na našo humanistično znanost. Njemu gre namreč zasluga, da je postavil vse pomembne temelje za nemoten razvoj stroke, za njeno evropskost in odmevnost. Med nas je presadil v začetku 20. stoletja najmodernejšo zasnovo stroke, kakor so jo na Dunaju oblikovali zastopniki dunajske šole, najgloblje pa jo je zaznamoval Max Dvořák s tezo, ki so jo posmrtno oblikovali učenci kot zgodovino duha.

Izidor Cankar se je s svojim Uvodom v slovensko umetnost predstavil kot prvi moderni teoretik, brez ostanka primerljiv s prvimi glavami te usmeritve v Evropi. Izhajal je iz spoznanja, da je mogoče izluščiti osnovne umetnostne vidike, podobno kakor se je to zgodilo v srcu dunajske šole, v primerjavi z naravo. Po njegovem je umetnost lahko odtis sveta (naturalizem), lahko ideja sveta (idealizem), najpogosteje pa kajpak sinteza obeh nasprotnih pojmovanj (realizem). Cankar je preučil temeljne vidike oblikovanja teh treh nazorov glede na oblikovanje prostora, telesnosti in kompozicije. Njegova knjiga je tedaj še shajala brez oznake barvnega sveta.

Ne le da je oblikoval teoretične osnove stroke, v svoji znameniti zgodovini umetnosti v zahodni Evropi je tudi pokazal primer, kako se v Uvodu označena izhodišča uveljavljajo v evropski umetnosti. Pri tem je izhajal iz analize umetnosti od starokrščanske dobe sem, dokončal pa svoj pregled

do konca renesančne dobe; v načrtu je imel seveda tudi nadaljevanje in še čez. Duhovni vidik svojega pristopa je znal izraziti tudi v leposlovnih oblikah s prvimi slovenskim psihološkim romanom *S poti*.

Cankarjeva ambicija, da bi postavil na naša tla sodobne poglede evropske umetnostne zgodovine, pa je celo odločno preseгла tako zastavljene meje. Svojo metodo je uveljavil kar sam tudi v naši literarnozgodovinski znanosti, prav posebej z uvodi v zbrano delo svojega bratranca Ivana Cankarja. Po tej poti smo doživeli prve zrele oznake stilnih analiz sodobne slovenske literature. Njegove poglede pa so potem v druge stroke humanistične znanosti zanesli njegovi učenci. Na teh osnovah je oblikoval muzikološke poglede Stanko Vurnik, celo v arheologijo pa jih je zanesel France Stare. Potemtakem je s Cankarjevim delom prvič v naši moderni dobi zaživela načelna enotnost vseh poglavitnih humanističnih strok.

Izidor Cankar pa je začetnik tudi cele vrste drugih dejanj, ki so postavila temelje stroki in omogočila njen razvoj. Sem je treba šteti njegova univerzitetna predavanja, ki jih je vodil od začetka ljubljanske univerze do odhoda v diplomacijo, ko ga je 1937 nasledil France Stelè. Ni mogoče mimo ugotovitve, da je bil po eni strani odličen predavatelj, ki je z izbrušeno besedo in gesto pritegoval poslušalce. Poleg tega je bil izreden organizator, saj je poleg univerzitetne stolice priključil v življenje tudi osrednjo galerijo za sodobno umetnost, bil eden od ustanoviteljev umetnostnozgodovinskega dru-

štva in ustanovitelj glasila stroke Zbornika za umetnostno zgodovino. Za marsikoga bo nov podatek, da je v svojem seminarju izdelal kar popoln sistem preučevanja slovenske umetnosti; ni bil torej zgolj evropsko, marveč tudi slovensko usmerjen. Po povedanem je jasno, da je bil Izidor Cankar ključna osebnost tedanjega kulturnega življenja pri nas in prvi med trojico pionirjev moderne umetnostnozgodovinske vede. S svojimi pogledi je zagotovil načelno enotnost humanističnih ved, ki so sicer kasneje hodile tudi po nekoliko drugačnih poteh, vendar v svojem izhodišču še zdaj nosijo Cankarjev pečat.

Zato je nesporno upravičeno, da po Steletovih nagradah in priznanjih dobimo tudi Cankarjeva.

Kako so pionirji naše stroke sami vrednotili postavbo in opus Izidorja Cankarja, smo dobro izkusili ob proslavi okrogle obletnice rojstva Franceta Steleta. Zbrani v nekdanj znameniti restavraciji pri Slamiču smo lahko ob Steletu pozdravili tudi Cankarja samega. Priložnostni govornik na zborovanju je slavil Steleta kot začetnika moderne slovenske umetnostne zgodovine. Stelè sam je odločno zavrnil tako stališče in brez ovinkov priznal Izidorju Cankarju prvenstvo tako časovno kakor po tehtnosti zamisli.

Cankarjevo delo je odmevalo tudi med pionirji naše vede, vsaj posredno. Po tej poti smo dobili Moletovo študijo Umetnost, njeno obličje in izraz ter Steletovo besedilo Uvod v študij umetnostne zgodovine. Sta pa oba navedena raziskovalca seveda vsak po svoje tudi dopolnjevala in nadaljevala Cankarjevo delo.

Seveda je pred nami velika odgovornost za izbiro kandidatov, ki naj prejmejo ta priznanja. Nikakor ni mogoče mimo ostrih kriterijev, ki jih taka izbira zahteva, saj je treba ob vseh drugih terjati tudi smisel za teorijo in potemtakem vsaj neke vrste načelno novatorstvo.

Med nami je danes malo živih, ki smo Cankarja osebno poznali, ga poslušali in se pri njem učili. Letošnja prva nagrajenka Špelca Čopič je bila ob drugih pogojih tudi Cankarjeva sodelavka, posebej pri katalogu ob razstavi klasicizma in romantike na Slovenskem; tukaj je Cankarjevo načelno stališče in evropsko razgledanost dopolnila z dokumentacijo o posameznih umetnikih, tedaj izključno slikarjih. Cankar je dobro razločil med kvaliteto in pomenom posameznih avtorjev, saj je ob enem izmed njih, ki je zasedel celo prestol učitelja na dunajski akademiji, izrecno zapisal, da ga je treba meriti z evropskimi merili.

Tako visoko in pokončno je treba nositi zastavo stroke tudi v prihodnje.

Nace Šumi

Utemeljitev podelitve
Nagrade Izidorja Cankarja
prof. dr. Jelisavi Špelci Čopič

Nagrado Izidorja Cankarja prejme prof. dr. Jelisava Špelca Čopič za delo na področju umetnostne zgodovine.

V ustvarjalnem življenju prof. dr. Čopičeve se kot rdeča nit zarisuje njena predana, vendar kritična zavezanost likovni umetnosti, še prav posebej slovenskemu likovnemu modernizmu in kiparstvu v prvi polovici 20. stoletja, ki ju je preučevala na osnovi bogatega znanja, pridobljenega med študijem umetnostne zgodovine na Univerzi v Ljubljani in na izpopolnjevanju na pariški Sorbonni. Kot kustosinja v Narodni galeriji po letu 1955 in kot predavateljica na Akademiji za likovno umetnost je napisala številne publikacije in predavanja, pripravila mnoga vodstva po razstavih in ekskurzijah, delovala v strokovnih odborih Narodne in Moderne galerije ter profesionalnih gremijih in žirijah, kar jo postavlja v središče likovnega in umetnostnozgodovinskega dogajanja v zadnjih štirih desetletjih na Slovenskem.

Njeno znanstvenoraziskovalno delo zajema več področij. Preučila je genezo slovenskega likovnega modernizma med realizmom in impresionizmom, napisala vrsto sintetičnih razprav o slovenskem slikarstvu v prvi polovici 20. stoletja ter v uvodu h knjigi *Slovensko slikarstvo* prispevala doslej najtehtnejši sistematični pregled zgodovine slovenskega slikarstva. Pionirske so njene raziskave o slovenskem kiparstvu v 20. stoletju, saj njeni monografi-

ji o Bernekerju in Dolinarju sodita v sam vrh sodobne umetnostnozgodovinske publicistike.

Kot dolgoletna profesorica na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani je napisala vrsto kritičnih razprav, esejev ter katalogov o delu akademijskih profesorjev in mladih slušateljev. Na osnovi svojega širokega strokovnega znanja je sestavila mnogo člankov in prispevkov v različnih enciklopedijah in leksikonih. Izpod njenega peresa so izšle izvirne razprave o slovenski knjižni ilustraciji ter o zgodovini in programih Akademije za likovno umetnost, s čimer je utemeljila moderni študij umetnostne zgodovine na Slovenskem. S svojim strokovnim delom se je zapisala tudi v ustvarjalno delo in razvoj Narodne in Moderne galerije, kjer je pripravila in znanstveno opredelila vrsto pomembnih razstav.

Z vsem tem in drugim svojim ustvarjalnim delom prof. dr. Jelisava Čopič stopa v sam vrh slovenske humanistične misli 20. stoletja. V prvih letih svojega dela se je srečala z Izidorjem Cankarjem in sodelovala pri njegovi razstavi *Klasicizem in romantika na Slovenskem* v Narodni galeriji leta 1954. Danes se ji Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo oddoljuje za njeno dragoceno delo z nagrado, ki nosi ime njenega velikega vzornika prof. dr. Izidorja Cankarja.

Utemeljitev podelitve
Priznanja Izidorja Cankarja
mag. Andreji Žigon

Priznanje Izidorja Cankarja prejme mag. Andreja Žigon za uredniško delo na področju umetnostne zgodovine.

Magistra Andreja Žigon je z raziskovanjem poslikav 19. stoletja slovenskih cerkva odprla v naši umetnostni zgodovini novo poglavje in nakazala nujnost objektivnejšega vrednotenja naše umetnostne produkcije 19. stoletja. Svoje pionirsko zastavljeno raziskovalno delo je nadaljevala s preučevanjem in objavljanjem opusov slikarjev Jakoba Brolla, Matije Koželja in Janeza Wolfa; svoje ugotovitve je strnila v knjigi *Cerkveno stensko slikarstvo poznega 19. stoletja na Slovenskem*.

Poleg raziskovalnih je pridobivala tudi bogate uredniške izkušnje kot tehnična urednica in članica uredniškega odbora *Zbornika za umetnostno zgodovino*. Te izkušnje je plodno uporabila pri svojem nadaljnjem delu, ko je leta 1985 postala urednica za umetnostnozgodovinsko področje in za slikovno gradivo pri *Enciklopediji Slovenije*. Poslej je svoje osebne strokovne cilje podredila obči koristi umetnostnozgodovinske stroke. V želji po čimboljši trajni predstavitvi te snovi ter znanstvenem delu je svoje moči, čas in znanje vložila v manj vidno, zvečine anonimno, a zato tem bolj odgovorno redaktorsko in organizacijsko delo. Po njeni zaslugi so v doslej izdanih 12 zvezkih *Enciklopedije Slovenije* dosežki slovenske umetnosti – nam in zanamcem, Sloveniji in svetu – prikazani z vso strokovno do-

gnanostjo in dosledno korektnostjo. S svojim vestnim izbiranjem in usmerjanjem piscev geselnih člankov, strokovnim usklajevanjem in urejanjem besedil, neumorno skrbjo za kakovost, uravnoveženost in enakomerno zaje-manje gesel ter ilustrativnega gradiva je kot urednica in strokovnjakinja umetnostne zgodovine pripomogla k temu, da je likovna umetnost med najboljše predstavljenimi poglavji v *Enciklopediji Slovenije*.

Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo se magistri Andreji Žigon za to njeno nesebično uredniško delo, ki zvečine ostaja neopaženo in ni dovolj cenjeno, čeprav je za predstavitev slovenske umetnostne zgodovine neprecenljivega pomena, oddoljuje s podelitvijo Priznanja Izidorja Cankarja.

Utemeljitev podelitve
Priznanja Izidorja Cankarja
muzejski svetovalki
Bredi Ilich Klančnik

Priznanje Izidorja Cankarja prejme Breda Ilich Klančnik za muzejsko-galerijsko delo na področju umetnostne zgodovine.

Breda Ilich Klančnik kot muzejsko-galerijska svetovalka do popolnosti obvladuje delo kustosa in je na svojih dosedanjih delovnih zadolžitvah v Umetnostni galeriji v Mariboru in Moderni galeriji v Ljubljani pripravila mnogo razstav vseh vrst: od preglednih in osebnih do retrospektivnih in tematskih. Vsake razstave se je lotevala sistematično in celovito, tako da je vsaka nosila pečat njenih osebnih prizadevanj, ki temeljijo na bogatem strokovnem znanju, umetnostnozgodovinskih izkušnjah in zanesljivem čutu za izbor strokovnih sodelavcev. Pri tem svojem delu je enako popolno obvladovala vse njegove faze, kot so: konceptualna zasnova razstave, zbiranje, priprava in izbor gradiva, iskanje dodatnih virov in podatkov, dokumentacija, prezentacija in študij problema, obdobja ali ustvarjalca, pisanje strokovnih besedil in ureditev katalogov. Navezati je znala žive stike s prostorom in okoljem svojega dela, tako da je zmerom imela izvrsten pregled nad gradivom, kar se ji je pogosto obrestovalo s pomembnimi novimi pridobitvami za fundus naše nacionalne kulturne premične dediščine. Njeno delo je bilo vselej strokovno neoporečno: datacije in atribucije so skrbne, pregled gradiva popoln, njena besedi-

la so na strokovni višini, dokumentacija zanesljiva. Te njene kvalitete so še tem bolj dragocene, ker so dandanes redke in se jih skorajda nihče več dovolj ne zaveda in tudi niso vselej povsem pravilno cenjene. Za vrednost razstave je namreč danes zmerom bolj pomemben zunanji uspeh oziroma učinkovita predstavitev, medtem ko strokovnjak, ki razstavo pripravi, navadno ostane v senci ali je celo prezrt.

Delo Brede Ilich Klančnik zato zelo veliko pomeni za našo umetnostno zgodovino in njeno širšo aplikativno vlogo na muzejsko-galerijskem področju. Na pravo in vidno mesto je postavila tista v javnosti manj opazna in manj znana prizadevanja v umetnostni zgodovini, ki so temelj kustosovega dela. Zato ji Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo podeljuje Priznanje Izidorja Cankarja.